

Att bygga ett rörligt konstnärligt forskningsfält

Henrik Frisk
Kungl. Musikhögskolan, Stockholm
Musikhögsk. i Malmö, LU
henrik.frisk@kmh.se

Förslag på presentation till Vetenskapsrådets årliga symposium om konstnärlig forskning 2014. Presentationen kan begränsas till 15 minuter (gärna tid för frågor/diskussion därefter).

Abstract

Efter några decennier av konstnärlig forskning i Sverige har vi kommit långt. Många avhandlingar och seniora projekt, ett flöde inom flera fält som är fördelat på många olika ämnen och teman. Floran av metoder som återopas blir större och teoriutvecklingen går långsamt framåt. Men det är min uppfattning att det finns ett område där vi fortfarande har långt kvar: forskningsprojekten relaterar inte till varandra i tillräcklig stor utsträckning. Resultatet blir att vi får en samling isolerade kunskapsöar utan broar vilket får till följd att vi inte bygger en dynamisk konstnärlig forskningsidentitet. Konstnärlig forskning är ofta definierad utifrån en individuellt orienterad frågeställning men jag vill hävda att detta inte är del av problemet. Det finns ingen motsättning mellan starkt individualistiskt orienterade forskningsprojekt och en bred förankring i tidigare forskning. Jag vill också hävda att vi kan inte bygga ett fungerande forskningsområde utan att de enskilda projekten bygger på en bred kännedom om fältet och att denna tydligt redovisas i arbetet.

1 Den modernistisk/romantiska konstnärsmysen

Den konstnärliga forskningen har en gyllene chans att göra upp med bilden av den solitära, manliga konstnären som kommunicerar med sion publik genom verket. Det handlar inte om att radera denna bild utan om att öppna upp för andra modeller och för att visa på vad som händer i kommunikationskedjorna mellan tanke, skapande, värdering, presentation, tolkning, omvärdering, nyskapande, etc. På så vis rymmer forskningen en möjlighet till en ny konst.

2 Den modernistisk/romantiska skapelsen

I konstnärsmyten ryms också den konstnärliga skapelseberättelsen. Den mystiska inspirationen. Denna har fått träda tillbaka en smula på senare år då neurologerna har börjat intressera sig för den och kan visa att kreativiteten inte alls nödvändigtvis är mystisk eller har sin härkomst från något högre väsen. Vilket vi alla redan visste. Det kanske viktigaste skälet till detta är förstås att det som utgör inspirationen, eller kreativiteten, inte utan vidare låter sig beskrivas. Den är, för att tala med Freud, kodad som en primär process, av definition icke-verbal.

Konstnärens material och själva källa till skapandet är en del av dennes identitet. Utan att egentligen ha studerat detta vågar jag ändå säga att det finns fördelar med att hålla på sina idéer, inte minst i den mer konceptuellt orienterade konsten. Men den konstnärliga identiteten upprätthålls också rent socialt och genom tanken på originalitet som estetiskt kriterium.

När vi så vill bygga upp en konstnärlig forskning med fast förankring i det konstnärliga skapandet så måste vi samtidigt förhålla oss till den upphovsrättsligt orienterade kreativiteten och den forskningsmässigt orienterade genomskinligheten och vidareutvecklingen. Det är min uppfattning att vi hittills har haft för låga förväntningar kring denna relation och dess utvecklingspotential.

3 Citeringar i konstnärlig forskning

Många har kommenterat den konstnärliga forskarens förkärlek för filosofi och idéhistoria. Ett typiskt forskningsprojekt använder sig av en hel flora av filosofiskt orienterade texter som citeras och återanvänds. Detta är naturligtvis ypperligt och kan gagna både filosofifämnet och den konstnärliga praktiken.

Vad som bara ytterst sällan förekommer i min erfarenhet är referenser till andra konstnärliga verk som idé och kunskapsbärande element. Detta får en rad konsekvenser varav den kanske viktigaste är att trovärdigheten i att visa på ens eget skapande som kunskapsbärande faller om man inte hänvisar till andra, liknande projekt.

Detta trots att själva idén om vidareutvecklingen av konstnärliga verk alltid funnits med. Som exempel kan nämnas:

- L.H.O.O.Q. av Marcel Duchamp
- Nattvarden av Elisabeth Ohlson Wallin
- Brahms, Schnittke och Lutoslawskis versioner av Paganinis a-moll caprice
- Anders Hultqvists version av Beethovens 5e symfoni.

Marcel Duchamps Mona-Lisa, Elisabeth Ohlson

4 Vilka krav finns det?

I Högskoleförordningen kan man läsa om institutionens ansvar vad beträffar oredlighet i forskning:

16§ En högskola som genom en anmälan eller på något annat sätt får kännedom om en misstanke om oredlighet i forskning, konstnärlig forskning eller utvecklingsarbete vid högskolan ska utreda misstankarna.

VR har samlat sina riktlinjer på webbplatsen Codex (<http://codex.vr.se/etik6.shtml>) där man bl.a. skriver:

Med fusk och ohederlighet inom forskningen avses avsiktlig förvrängning av forskningsprocessen, genom bedrägliga handlingar som faller inom en eller flera av följande kategorier:

- fabricering av data
- stöld eller plagiering av data, t ex hypoteser eller metoder från annan forskares manuskript, ansökningshandling eller publikation (utan angivande av källa)
- förvrängning av forskningsprocessen på annat sätt, t.ex. genom felaktig användning av metodik, genom ohederlig inklusion eller exklusion av data, genom bedräglig analys av data som avsiktligt förvränger tolkningen, eller genom ohederlighet mot anslagsgivare. (Riktlinjer för etisk värdering av medicinsk humanforskning)

Vetenskapsrådet och SUHF har i en senare skrivelse föreslagit följande definition för Sverige:

Vetenskaplig oredlighet innefattar handlingar eller underlåtelser i samband med forskning, vilka leder till falska eller förvrängda forskningsresultat eller ger vilseledande uppgifter om en persons insats i forskningen. För ansvar krävs att den vetenskapliga oredligheten begåtts uppsåtligen eller av grov oaktsamhet.

5 Hur efterföljs detta?

Man ska komma ihåg att det främsta problemet med en forskningsmiljö som inte lär av varandra, där kunskap emanerar från forskaren och till stor del stannar hos densamme, är att fältet inte kommer utvecklas i den takt det skulle kunna göra. Huruvida det i något fall blir ett formellt problem och vad det isf betyder är egentligen en annan fråga. Därför ska formuleringarna ur regelverket ovan ses som just riktmärken, men det är inte desto mindre med utgångspunkt i dessa som vi ska skapa vår egen praxis.

Mitt intryck från de avhandlingar jag har läst och från de projektrapporter jag har läst är att vi är ganska dåliga på att:

- knyta an till existerande konstnärlig forskning
- knyta an till pågående forskning internationellt
- knyta an till konstnärlig praktik på ett organiserat sätt, även sådan som inte är del av ett forskningsprojekt

Däremot är vi ganska bra på att:

- hänvisa (löst) till genomförd forskning
- hänvisa (löst) till existerande konstnärliga verk

6 Att bygga hållbar kunskap

För att kunna bygga h

Att redogöra för ens källor är inte en fråga (bara) om redlighet utan

7 Det subjektiva

Den subjektiva utgångspunkten, eller det fenomenologiska perspektivet är centralt i konstnärlig forskning. I debatten kan man lätt se en motsättning mellan detta perspektiv och det vetenskapliga vilket är ett antagande som inte är korrekt. Som Merlau-Ponty skriver, även en betraktelse över empiriska data är en individuell bedömning.

8 Oredlighet i forskning

Högskoleförordningen:

16§ En högskola som genom en anmälan eller på något annat sätt får kännedom om en misstanke om oredlighet i forskning, konstnärlig forskning eller utvecklingsarbete vid högskolan ska utreda misstankarna.

VR har samlat sina riktlinjer på webbplatsen Codex (<http://codex.vr.se/etik6.shtml>) där man bl.a. skriver:

Med fusk och ohederlighet inom forskningen avses avsiktlig förvrängning av forskningsprocessen, genom bedrägliga handlingar som faller inom en eller flera av följande kategorier:

- fabricering av data
- stöld eller plagiering av data, t ex hypoteser eller metoder från annan forskares manuskript, ansökningshandling eller publikation (utan angivande av källa)
- förvrängning av forskningsprocessen på annat sätt, t.ex. genom felaktig användning av metodik, genom ohederlig inklusion eller exklusion av data, genom bedräglig analys av data som avsiktligt förvränger tolkningen, eller genom ohederlighet mot anslagsgivare. (Riktlinjer för etisk värdering av medicinsk humanforskning)

Vetenskapsrådet och SUHF har i en senare skrivelse föreslagit följande definition för Sverige:

Vetenskaplig oredlighet innefattar handlingar eller underlåtelser i samband med forskning, vilka leder till falska eller förvrängda forskningsresultat eller ger vilseledande uppgifter om en persons insats i forskningen. För ansvar krävs att den vetenskapliga oredligheten begåtts uppsåtligen eller av grov oaktksamhet.